

121. TORSTAINA 9. JOULUKUUTA 1999

kello 20

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Ensimmäinen käsittely

1)	Hallituksen esitys laiksi tupakkaverosta annetun lain liitteenä olevan verotaulukon muuttamisesta	3982
	Hallituksen esitys HE 178/1999 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö VaVM 32/1999 vp
Lakialoite LA 135/1999 vp	
2)	Hallituksen esitys laiksi valtion eläkerahastosta annetun lain muuttamisesta	3990
	Hallituksen esitys HE 129/1999 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö VaVM 31/1999 vp	
3)	Hallituksen esitys laeiksi kansaneläkelain, perhe-eläkelain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta.....	3991
	Hallituksen esitys HE 163/1999 vp
Sosiaali- ja terveystieteiden valiokunnan mietintö StVM 26/1999 vp	
4)	Hallituksen esitys laiksi tapaturmavakuutuslain muuttamisesta.....	3993
	Hallituksen esitys HE 164/1999 vp
Sosiaali- ja terveystieteiden valiokunnan mietintö StVM 27/1999 vp	
5)	Hallituksen esitys yksityisten alojen työeläkelainsäädännön ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta.....	3994
	Hallituksen esitys HE 165/1999 vp
Sosiaali- ja terveystieteiden valiokunnan mietintö StVM 28/1999 vp	

Puhetta johtaa ensimmäinen varapuhemies Anttila.

Nimenhuuto

Nimenhuudon sijasta merkitään läsnä oleviksi ne edustajat, jotka osallistuivat edelliseen täysistuntoon.

Täysistunnon kuluessa ilmoittautuu seuraava edustaja:

Liisa Jaakonsaari /sd

PÄIVÄJÄRJESTYKSEN ASIAT:

1) Hallituksen esitys laiksi tupakkaverosta annetun lain liitteenä olevan verotaulukon muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys HE 178/1999 vp
Valtiovainvaliokunnan mietintö VaVM
32/1999 vp
Lakialoite LA 135/1999 vp

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on valtiovainvaliokunnan mietintö n:o 32.

Keskustelu:

¹ **Maria Kaisa Aula /kesk:** Arvoisa puhemies! Valtiovainvaliokunta on jälleen kerran tänä syksynä käsitellyt hallituksen verolakeja koskevan esityksen erittäin nopeasti ja joustavalla aikataululla. Toivon kuitenkin, että tämän tyyppinen aikataulu ei hallituksella tule ihan tavaksi. Asiantuntijakuuleminen on tupakkaveron korotusta koskevasta lakiesityksestä tapahtunut valtiovainvaliokunnan verojaostossa jaoston käytössä olleen esitysluonnoksen pohjalta, ennen kuin asia on virallisesti lähetetty valiokuntaan käsiteltäväksi.

Hallituksen lakiesityksessä ehdotetaan, että tupakkaverolain verotaulukkoa muutetaan niin, että piippu- ja savuketupakan sekä savukkeeksi käärittävän hienoksi leikatun tupakan eli irtotu-

pakan yksikköveroa korotetaan. Lakiesityksen perustelut ovat ensinnäkin valtiontaloudelliset, eli tavoitteena on ollut korottaa veroa juuri sen verran, että veron tuotto olisi vähintään 24 miljoonaa, mikä vastaa hallituspuolueiden budjettisopimuksessa tavoiteltua verotuottoa. Itse asiassa kuitenkin tämän lakiesityksen tuotto on 28 miljoonaa, koska varsinaisen tupakkaveron tuoton lisäksi tästä koituu 4 miljoonaa lisäystä arvonlisäveron tuottoon.

Toiseksi lakiesityksen tavoitteet ovat kansanterveydelliset, eli tavoite on ehkäistä erityisesti nuorten lisääntyntä irtotupakan käyttöä. Tavoitteena on myös se, että irtotupakan ja niin sanotun teollisen tupakan hintaeroa pienennettäisiin. Ongelmaksi on nähty kansanterveydellisesti se, että irtotupakan hinta on alhaisempi kuin teollisen savukkeen hinta, mikä altistaa käyttämään irtotupakkaa, josta sitten helpostikin näitä myrkyllisiä aineita käyttäjille tulee enemmän kuin teollisesta tupakasta.

Hallituksen esityksen perusteluista käy ilmi, että savukkeiden kokonaisvero muodostuu toisaalta yksikköverosta ja arvoperusteisesta verosta ja toisaalta irtotupakan osalta vielä erikseen tupakkaverosta ja savukepaperin verosta. Kun kaikki verot lasketaan yhteen, irtotupakkasavukkeen hinta oli kuluttajalle keskimäärin 0,53 markkaa ja teollisen savukkeen hinta 1,09 markkaa eli irtotupakka oli miltei puolet halvempi kuin teollinen tupakka. Vastaavasti vero teollisessa savukkeessa oli keskimäärin 54 penniä ja itse käärityssä savukkeessa eri veroelementit yhteen laskien 28 penniä. Suurin piirtein myös irtotupakan veron osuus oli puolet teollisen savukkeen vero-osuudesta.

Tupakkaveropäätöksiin liittyy tavallaan kaksi rajoitetta. Ensimmäinen on se, että on myös uhka siitä, että veronkorotukset johtavat lisääntyvään tupakan pimeään kauppaan ja salakuljetukseen. Tästähän on huonoja esimerkkejä naapurimaastamme Ruotsista, jossa tehtiin jokin aika sitten hyvin korkeita korotuksia tupakkaveroon, mistä jouduttiin sitten palaamaan takaisin. Tupakkaverosta päätettäessä on aina tasapainoteltava myöskin pimeiden markkinoiden kasvun kanssa ja toisaalta otettava huomioon myöskin EU:ssa tehdyt harmonisointipäätökset tietenkin myös kansanterveydelliset vaatimukset. Näitä tavoitteita tasapainotellen on hallituksen esityksessä esitetty veroa korotettavaksi niin, että se nousisi piip-

pu- ja savuketupakan ja hienoksi leikatun tupakan osalta 12 markasta 21,50 markkaan kilolta.

Valiokunnan enemmistö on päätenyt sille kannalle, että esitys on tarpeellinen ja tarkoituksemukainen, ja puoltaa lakiehdotuksen hyväksymistä. Valiokunnan mietintöön sisältyy myös vastalause, jossa esitetään, että myös muita tupakkaveroja, muun muassa savuketupakan veroa, korotettaisiin nykyisestä verotasosta.

Valiokunta toteaa mietinnössään, että tupakkaverotuksen ongelma on alalla nopeasti kasvanut ja kiihtyvä harmaa tuonti ja salakuljetus. Irtoupakan osalta erityinen ongelma on savukepaperin verotus, joka Suomessa on huomattavasti korkeampi kuin naapurimaissamme, esimerkiksi Virossa ja Ruotsissa, ja aiheuttaa irtotupakan ympärillä erityistä pimeäkauppa-aktiviteettia. Valiokunta kuitenkin toteaa, että Suomessa tupakan verotus ja hintataso eivät ylitä maahamme lähinnä vertailukelpoisten muiden EU-maiden, myöskään Norjan, hintatasoa, elikkä esitettyä korotusta ja nykyistä tupakkaverotuksen tasoa ei pidetä tässä suhteessa ongelmallisena. Katsomme, että veroratkaisuissa on vertailukohteena pidettävä lähinnä muita Pohjoismaita ja samalla pyrittävä ratkaisuihin, jotka ehkäisevät harmaatuontia ja salakuljetusta. Tässä valiokunta viittaa erityisesti savukepaperin verotukseen, jota olisi hyvä yhtenäistää naapurimaiden kanssa niin, että esimerkiksi savukepaperia verotettaisiin suoraan irtotupakan verossa, jolloin ongelmavaikutuksia ei tulisi.

Arvoisa puhemies! Ehkä yhtä asiaa on syytä tässä vielä lopuksi täsmentää. Hallituksen esityksen perusteluissa viitataan käyttäjien osalta erityisesti nuoriin, että nuorten irtotupakan käyttö on lisääntynyt. Valiokunnan kuulemat asiantuntijat kuitenkin kiinnittivät huomiota siihen, että irtotupakkalajin tyyppikäyttäjät ei ole suinkaan nuori vaan keski-ikäinen, matalatuloinen ja syrjäseuduilla asuva mieshenkilö, joka pääasiassa tulee tämän veronkorotuksen maksamaan, joka on noin 8—9 prosenttia tupakan nykyisestä hinnasta.

Arvoisa puhemies! Valiokunta ehdottaa, että lakialoite n:o 135, joka on tämän yhteydessä käsitelty, hylättäisiin.

² **Bjarne Kallis /skl:** Arvoisa rouva puhemies! Tupakkavero on varsin hyvä pistevero, ja eduskunnalla on nyt oiva tilaisuus paikata sitä menolisäystä, josta hallitusryhmät ovat päättäneet. Mi-

käli vastalauseessa esitetty korotus hyväksytään, se merkitsee käytännössä noin 5 penniä lisää savuketta kohti ja valtion kassaan 250 miljoonaa markkaa eli siitä tulee sama summa, mikä on jo päätetty leikata kunnilta. Mielestämme paljon parempi vaihtoehto olisi korottaa savukkeiden hintaa 5 pennillä ja jättää kunnille 250 miljoonaa markkaa.

Sanoin, että tupakkavero on hyvä pistevero. On muitakin hyviä pisteveroja: alkoholivero on hyvä pistevero, makeisvero on kristillisen liiton mielestä hyvä pistevero, mutta eduskunta on ollut toista mieltä ja poisti makeisveron 1.9. tänä vuonna. (Ed. Tiusanen: Miten olisi kenkävero?) — No, aina voi olla vitsikäs, ed. Tiusanen. Te voitte tehdä sellaisen lakialoitteen, että kenkävero otetaan käyttöön, kyllä se varmasti teidän porukallenne sopii hyvin. (Ed. Tiusanen: Isokenkäisille kenkävero!) — Makeisveron tuotto oli noin 200 miljoonaa markkaa. Se jää nyt tulemata valtion kassaan, mutta luulen, että harva edustaja, harva tavallinen kansalainen huomaa, että makeisten hinta olisi syyskuun 1 päivänä laskenut. Luulen, että se ei ole merkittävästi laskenut, ei se ainakaan kulutukseen juuri ole vaikuttanut.

Pisteveroja kannattaisi käyttää, jotta voitaisiin näitä markkoja käyttää sosiaalisesti varsin tarpeellisiin tarkoituksiin tai pudottaa muita veroja, jotka esimerkiksi huonontavat kilpailukykyämme.

Valiokunnan puheenjohtaja totesi, että raju korotus voi vaikuttaa salakuljetukseen, ja viittasi Ruotsiin. Ruotsissa hintaa nostettiin noin 22 markasta 35 markkaan, ja se vaikutti salakuljetukseen. Ruotsi pudotti hinnan takaisin, ja tällä hetkellä kuluttajahinta Ruotsissa on hivenen korkeampi kuin Suomessa. Meidän esityksemme, 5 penniä lisää savuketta kohti, johtaisi suurin piirtein samaan hintatasoon kuin Ruotsissa on eikä näin ollen vaikuttaisi salakuljetukseen.

Mielestämme Venäjää tai Viroa ei voi pitää meille esimerkkinä pisteverotuksessa. Emme voi alentaa hintoja sille tasolle. Se on päivänselvä asia. Silloin meidän ilmeisesti pitäisi alentaa myös tulotasoa ja kaikkea muuta samalle tasolle. Nämä maat eivät ole meille mitenkään hyviä esimerkkejä.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä teemme muutosesitykset, joille toivomme laajaa kannatusta.

³ **Seppo Lahtela /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Nyt kun todella alamme kunnolla panna

valtion budjettia järjestykseen, niin tuntuu siltä, että on löytynyt oikeita asioita, joilla talous tasa-painotetaan ja saatetaan kunnolla hoitoon.

Ensimmäiseksi toteaisin, että tupakointi ei ole yleensä muu kuin muodissa varsinkin nuorison keskuudessa. Tupakoimattomuutta jopa arvostetaan, niin kuin se on näkyvissä eduskunnassakin.

Hienoksi jauhetun tupakan, niin sanotun sätäkätupakan, veron korotus, mistä esityksessä on lähdetty liikkeelle, on käsittääkseni aivan selkeästi sitä johdonmukaista asiaa, mitä muutakin veropolitiikkaa on toteutettu, eli työn verotusta. Sitä, että ihminen käärii ominensa tupakkansa ja harrastaa vanhakantaista kansanomaisista perinnettä, ryhdytään nyt verottamaan ja rankaisemaan. Tämä ei mielestäni ole yhteiskunnassa oikein.

Kuten myös ed. Aula totesi, veronkorotuksen haittavaikutukset selkeästi kohdistuvat vähäosaisiin ja syrjäytyneeseen kansaan, ihmisiin jotka asuvat kaukana pääkaupunkiseudulta, rannikon satamaolosuhteista tai yleensäkin itärajalta, ovat niin sanotusti keskellä Suomea siellä, minne harmaa tuonti, salakuljetettu tupakka, ei saavu perille.

Kaiken kaikkiaan asiassa kannattaisi enemmän keskittyä siihen, kuten valiokunta kannanotossaan toteaa, että tupakkaverotuksen keskeinen ongelma on alalla nopeasti kasvanut, yhä kiihtyvä harmaatuonti ja salakuljetus. Tämä olisi se asia, mikä tässä tasavallassa pitäisi ensimmäisenä saattaa järjestykseen ja kuntoon, saattaa se sellaiseen kuntoon, että tupakkaa ei salakuljeta. Väitän, että salakuljetusta on pienempi osa ja se on rehellistä tuontia, mitä tuodaan matkoilta. Asian kokonaisuus huomioon ottaen tuntuu siltä, että jos tällä valtionalous korjaantuu, niin aika helpoilla tempuilla me sitten kuntoon tämän kaiken kaikkiaan saamme.

Mitä tulee asiaan, niin en ole mikään asiantuntija tästä puhumaan. En ole koskaan aloittanut tupakanpolttoa enkä sitä lopettanut, mutta mielelläni olen aina sikarin polttanut silloin, kun joku on sen tarjonnut. Viime aikoina tarjoajia ei kyllä ole ollut, ja se on puutteena nähtävissä tässä asiassa.

Mitä tulee sikareihin, niin sekä hallituksen esityksestä kuin vastalauseestakin näkyy selkeästi, että sikarit ovat kevyemmin verotettuja. Sen puitteissa näkisin, että tässä on semmoista vähän herraskaista kantaa olemassa ja tämmöistä herranäkemyksestä kaiken kaikkiaan, että halutaan suojella

niitä hyväosaisia, jotka arvokkaasti istuvat pöydässä ja polttavat sikaria. Sen sijaan väittäisin, että sikareiden kokonaiskulutus on sen verran pienempi, että niiden pitäisi olla jopa paljon kovemmin verotettuja kuin savukkeiden, että siitä valtiolle kertyisi haittaa vastaava hyöty noin verutuloina ajatellen.

Toteaisin, että vastalauseessa on aika hyviä näkemyksiä, kun perustellaan ehdotuksen kansantaloudellinen merkitys verojen tuoton suhteen, mutta myös ne kansanterveydelliset haitat, mitä tupakointi aiheuttaa.

Arvoisa rouva puhemies! Toivoisin, että vastalause tulisi hyväksytyksi ja niin valtionalous kuin kansanterveys tulisi kerralla kuntoon hoidettua ja tämä asia näin etenisi.

4 Paula Kokkonen /kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. S. Lahtela on oikeassa sen suhteen, että tupakointi on syrjäytyneiden puuhaa, mutta ei tämä koske yksinomaan sätäkän käärijöitä. Pidän hieman syrjäytyneinä niitäkin, jotka tupakoivat muitten käärimiä savukkeita. Mehän elämme itsepalveluyhteiskunnassa. Niinpä sätäkätkin pitää kääriä itse.

Mitä tulee tupakoinnin terveysvaikutuksiin ja kustannuksiin, niin tupakointi aiheuttaa kyllä huomattavasti suurempia kustannuksia kuin tällä pystytään varoja keräämään. Toivoisinkin, että tupakkaveroa jossakin vaiheessa pystyttäisiin korottamaan, mutta tiedän, että kun se on vaikuttanut elinkustannusindeksiin, sen korottaminen on ollut lähes mahdotonta. Toivon, että se tulee jatkossa mahdolliseksi.

5 Pauli Saapunki /kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Edellisen puheenvuoron johdosta haluaisin muutaman sanan sanoa. Käytän noita toisten käärimiä tupakeita, mutta en ole missään vaiheessa elämässäni kokenut, että olisin syrjäytynyt, niin kuin ed. Kokkonen sanoi. Päinvastoin, kyllä kavereita on riittänyt aika mukavasti. (Ed. Kokkonen: Ette ole tiedostanut!)

Nyt kuitenkin ollaan tässä talossa ihan vääriä tiellä, kun yritetään ottaa tupakkavero sellaisilta, joilta ei tänä päivänä voida veroa periä. Kun he ovat työttömyysrahoilla ja toimeentuen eläviä, niin kunnat taas vaan joutuvat maksamaan nämäkin tupakit, kun niiden hintaa korotetaan. Valtio luulee, että saa veroa, mutta salakuljetus vaan rehoittaa, samaten kuin pimeä työkin tässä maassa rehoittaa, kun on korkea verotus.

⁶ **Esa Lahtela /sd:** Arvoisa rouva puhemies! Jos lähtisi vastalauseesta. Meillähän ei tupakan verotusta pidä sillä tavalla nostaa niin paljon, jotta salakuljetus tulee kannattavaksi ja voidaan laulaa sitä vanhaa laulua salakuljettaja Laitisesta, mutta tässä tapauksessa hän tulisikin kuljettamaan tupakkaa. (Ed. Tiusanen: Laitinen on vasta toisen puhejulistalla!) Minäkin asun tuolla itärajan pinnassa. Itärajan takaa tulee hirveän paljon tupakkaa, ja siihen ei näköjään konsteja ole onnistuttu luomaan, miten se kaupanteko ja kulkeutuminen estettäisiin. Jos nostetaan tupakan hintaa reilusti vielä tästä nykyisestä, se tarkoittaa sitä, että siitä tulee parempi bisnes niille, jotka välittävät sitä. Sen takia meidän pitäisi pysyä joissakin rajoissa tässä hommassa.

Itse lakiesitystä en sinällään vastusta, mutta kun jotkut muutkin ovat käyttäneet saman tyyppisiä puheenvuoroja, pyysin tämän puheenvuoron, eli kysymys on siitä, keihin tämä kohdistuu. Se kohdistuu semmoisiin työttömiin ihmisiin, jotka ovat mahdollisesti toimeentulotuella, työmarkkinatuella, juuri semmoisiin, joilla ei ole varaa ostaa. Luuletteko te, että he lopettavat tupakoinnin sen takia, jotta nostetaan irtotupakan hintaa? Minä en sitä usko ollenkaan, vaan se on jostakin muusta pois. Se on joko leivästä pois tai lapsien ruuasta tai kodista muuten pois tai se maksetaan mahdollisesti toimeentulotukena, niin kuin ed. Saapunki totesi, että kuntien luukuilla enemmän kolina käy siinä vaiheessa. Jostakin valtion on varansa kerättävä, ja tässä on yksi keino. Mutta semmoinen harhaluulo tässä joillakin on olemassa, että veronkorotus vaikuttaisi terveyspoliittisesti. Minä en kyllä siihen usko, että se vähentää yhtään tupakanpolttoa. Kyllä vähentämisen pitää lähteä asennepuolelta eikä rahan voimalla, verojen voimalla. (Ed. Pekkarinen: Kyllä hinta vaikuttaa vähän asusteisiinkin!) Sen takia vedetään pikkasen semmoista matalampaa profiilia tässä. Antaa nyt mennä tälle, mutta on hyvä muistaa, että tämä koskee köyhempiä.

⁷ **Olavi Ala-Nissilä /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Tämähän koskee kääretupakan käyttäjiä. Kun todella tässä keskustelussa on pohdittu sitä, mihin tämä kohdistuu, niin Omnibus-tutkimuksen mukaan kääretupakan käyttäjien profiili on sellainen, että miehiä on 68,8 prosenttia, yli 60-vuotiaita 69,5 prosenttia, maaseudulla tai pikkukaupungeissa asuu 65 prosenttia ja pienituloisia, alle 150 000 markkaa vuodessa tienavia, on 75

prosenttia. Valiokunnan puheenjohtaja sanoi verojaostossa, että tämä on tällainen peräkamariinpoikien vero. Joku voisi sanoa, että tämä kohdistuu keskustan peruskannattajakuntaan, mutta näinhän ei ole. Me olemme voimakas, moderni yleispuolue tänä päivänä.

Arvoisa puhemies! Mielestäni tupakkavero olisi ollut parempi vaihtoehto kyllä eräille muille hallituksen veroratkaisuille, esimerkiksi seurakuntien tai kuntien yhteisöveron leikkaamiselle, jos olisi vaihtoehtoja haettu. En tätäkään pientä korotusta nyt vastusta, mutta olisi todella ollut hyvä, että nämä kaikki olisivat olleet pöydällä yhtä aikaa, kun olisi katsottu, mistä kannattaa ottaa, mistä ei.

Ed. Jaakonsaari merkitään läsnä olevaksi.

⁸ **Reijo Laitinen /sd:** Arvoisa rouva puhemies! Itse en tupakoi, mutta olen kyllä koko lyhyen elämäni aikana viettänyt tupakoitsijoiden seurassa hyvinkin paljon. Ed. E. Lahtelalle on todettava myöskin se, että minusta salakuljettaminen on moraalitonta ja sen lisäksi se on lain vastaista, joten Laitinen ei sitä missään tapauksessa harrasta.

Ed. Kalliksen ja eräiden muiden vastalauseen perusteluosassa on ihan hyvää tekstiä, kun todetaan muun muassa, että kansanterveydellisesti ja kansantaloudellisista syistä hallitus ehdottaa tupakkaveroa korotettavaksi, ja ehdotettu korotus nostaisi sätkätupakan kuluttajahintaa noin 7 prosentilla. Näin on. Korotus on kohtuullinen, todetaan, "eikä se johda lisääntyneeseen salakuljetukseen". Asiantuntijoiden mukaan juuri näin on. Mutta jos meneteltäisiin niin kuin ed. Kallis nyt esittää, se merkitsisi asiantuntijoiden mukaan, että salakuljetus tulisi hyvin todennäköisesti merkittävästi lisääntymään. Nythän meille tupakkaa salakuljetetaan Venäjältä ja Virosta, ja elokuun loppuun mennessä tulli on takavarikoinnut noin 13,5 miljoonaa savuketta. Ilmeisesti nyt se hintatasokynnys verotuksen kautta on saavutettu, että jos sitä nostetaan, niin kuin ed. Kallis ja muut esittävät, silloin salakuljetus hyvin todennäköisesti ihan merkittävästi kasvaisi.

Itse en tupakoi, niin kuin mainitsin. Perusteita vastalauseelle on, mutta kyllä meidän täytyy myöskin arvioida silloin kun tehdään päätöksiä,

että ei tietyn tahtoen omilla ratkaisuilla lisätä salakuljetusta.

⁹ **Matti Kangas /vas:** Arvoisa puhemies! Ed. E. Lahtela kertoi, että sätkää kääritään vain Itä- ja Pohjois-Suomessa. Voin vakuuttaa, että Keski-Suomessa ja kaupungeissakin näin tehdään. Kai se on perinteinen tapa ollut tasapainottaa budjetti tupakalla ja viinalla, ja niin näkyy nytkin käyvän ainakin osittain.

Tässä maassa on monenlaisia paheita. Jos ne saataisiin pois sillä, että niistä tehtäisiin mahdollisimman kalliit, se olisikin helppo ratkaisu. Mielestäni tupakan vaarat pitää saada nuorten tietoon valistuksella kodeissa ja kouluissa. Se on mielestäni ainoa oikea tapa, millä päästään hyvään ja pysyvään lopputulokseen. Olen kyllä sitä mieltä, että tämä koskee eniten vähävaraisia ihmisiä, ja osittain sosiaalitoimistot maksavat nämä viulut.

¹⁰ **Bjarne Kallis /skl** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Puheenvuorossani totesin, että mikäli hintaa nostetaan rajusti, se tietenkin johtaa salakuljetukseen, mutta pieni korotus ei johda. Niin kauan kuin hintatasomme on samalla tasolla kuin Ruotsissa tai alhaisempi, salakuljetus ei lisääny. Missään nimessä me emme voi lähteä siitä, että me pudottaisimme hintamme Viron tai Venäjän tasolle. Se ei ole kerta kaikkiaan mahdollista. En minä ainakaan ole ymmärtänyt, että Ruotsissa salakuljetus johtuisi siitä, että Suomessa hintataso on alhaisempi. Se, että Ruotsiin salakuljetetaan, johtuu samasta syystä kuin miksi Suomeen salakuljetetaan, eli Venäjällä ja Virossa on alhaisempi hinta.

Emmekä me saa pelätä sitä, että jos emme tee niin kuin haluamme, rikollisuus kasvaa. Meidän pitää estää salakuljettamista. Pannaan puolet näistä lisätuloista tullille rahaa, niin kyllä tulli pystyy huolehtimaan siitä, että salakuljetus vähenee. Ei rikosta pidä hyväksyä.

¹¹ **Toimi Kankaanniemi /skl:** Arvoisa puhemies! Nyt suunta on oikea. Tähän asti hallitus ja hallitusryhmät ovat etsineet menojen katteeksi rahoitusta kunnilta ja seurakunnilta niiden taloutta kiristämällä. Se on johtanut siihen, että esimerkiksi sairaat maksavat entistä enemmän, kun terveydenhuollon maksuja kiristetään ja sillä kunnille hankitaan rahaa valtion leikkauksien takia. Nyt ollaan oikeilla linjoilla, kun pannaan tupak-

kaan tätä verorasitusta lisää, mutta en kyllä näe mitään perusteita niille huolille, mitä tässä on esitetty toisaalta salakuljetuksen räjähtämisestä. Ei sillä rajalla vielä olla, (Ed. Laitinen: Asiantuntijoiden mukaan ollaan!) vaikka vastalauseen mukaisesti hieman korotettaisiin kautta linjan, ed. Laitinen, vaan kautta linjan pieni korotus näihin tuotteisiin tuottaa 250 miljoonaa markkaa, 5 penniä per savuke. Se ei räjäytä meillä salakuljetusta, olen siitä vakuuttunut. Asiantuntijat pelottelevat. Kun katsoo, keitä te olette kuunnelleet asiantuntijoina, voi päätellä, että sellaistaakin tietoa on tullut.

Toinen huoli on, että indeksi nyt nousisi. Kyllä minä olen polttonesteitten hinnan automaattisesta kohoamisesta, maailmanmarkkinahintojen noususta ja sitä kautta verotuksenkin osittaisesta korottumisesta tulleista kustannusvaikutuksista paljon enemmän huolissani. Hallitus ei ole ollenkaan huolissaan esimerkiksi bensiinin hinnan noususta, mutta jos tupakkaan esitetään pientä korotusta, heti ollaan puhumassa, että indeksi nousee ja räjähtää käsiin. Tämä on käsittämätöntä. Minusta kansanterveys- ja valtiontaloussyyt merkitsevät sitä, että yksiselitteisesti vastalauseen mukaisesti pitäisi mennä. Se olisi vastuullista valtiontalouden hoitoa.

¹² **Anne Huotari /vas:** Arvoisa puhemies! Muistutan, että viime kaudella tupakkalain yhteydessä täällä päätettiin, taisi olla yksimielinen ponsi siitä, että irtotupakan hinta pitäisi saada vähintään samalle tasolle muiden tupakkatuotteiden kanssa. Siinä mielessä tämä on ihan johdonmukainen suunta eduskunnan hyväksymälle ponnelle. Tuolloin sosiaali- ja terveysvaliokunta näki tietysti tässä terveysvaikutukset. Ed. Kankaalle voisin sanoa, että juuri siitä syystä, että olen köyhien ystävä, haluaisin, että tätä veroa nostetaan. Jos kerran tupakkaa pitää polttaa, poltaisivat mieluummin niitä savukkeita, joissa on filteri valmiiksi laitettuna, että he säilyisivät terveimpinä, jos nyt tupakka yleensäkin voi olla terveellistä, kuin että säästettäisiin filterin kohdalla ja jätettäisiin filteri kokonaan laittamatta tupakkaan, jolloin se on erittäin epäterveellistä.

¹³ **Mauri Pekkarinen /kesk:** Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Kalliksen esittämää linjaa eli vähän reippaampaa veronkorotusta kuin hallitus rajatusti esityksessään on esittämässä.

Kyllä myös minä ihmettelen sitä, että jos muutamalla prosentilla tupakkalaatujen hinta nousee käytännössä, ne muutamat prosentit räjäyttäisivät salakuljetuksen aivan huikeisiin mittoihin jnp. Ei se uhka, että salakuljetus kenties lisääntyisikin, saa vaikuttaa ratkaisevasti siihen, mitkä ovat Suomen fiskaaliset tarpeet taikka mitkä terveyspoliittiset tarpeet ovat. Molemmat puhuvat sen puolesta, mitä ed. Kallis ehdotuksessaan esittää. Kannatan sitä.

Jos on todella vaara, että indeksi nousee, niin jo siitä syystä, että sellainen vaara kenties on olemassa, mutta muutoinkin, polttonesteiden verosta voidaan keventää. Jos tällä kiristyksellä saadaan polttonesteiden hintoja vähän alas, niin eikö se ole ihan hyvä asia.

Mitä tulee ed. Saapungin käyttämään puheenvuoroon, niin minä luulen, että kun ed. Saapungin tapaiset kansanedustajat käyttäytyvät malliksi kaikelle kansalle ja kertovat, että kun nyt tupakka vähän kallistuu, kun veroa otetaan lisää, kannattaa lopettaa tupakanpolto, niin aika monet seuraavat ed. Saapungin tapaisten vaikuttajien esimerkkiä.

¹⁴ **Pauli Saapunki /kesk** (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Monesti tupakanpolto on tullut lopetettua, mutta aina se on vain pitänyt aloittaa uudelleen. Tämä on niin populistista puhetta, että jos viina- ja tupakkavero otetaan pois, niin teillehän tulee hätä, mistä otetaan rahaa kansanterveystyöhön. Tämän tyyppisillä asioilla ei kovin paljon kansakunnan elinoloja paranneta. Tämä on niin populistista puhetta, että minä lähdän tästä tupakille.

¹⁵ **Pentti Tiusanen /vas**: Arvoisa rouva puhemies! Pitää todeta, ed. Saapunki, että tupakointi on terveydelle vaarallista. Toteaisin myös, että tällä hetkellä Suomessa on melkoinen tupakkasalakuljetusralli, erityisesti itärajan yli. Ainoastaan pieni osa, ehkä kymmesosa, kaikesta sieltä tulevasta tulee julkisuuteen.

Edelleen voidaan todeta, että vero, olkoon se minkälainen tahansa, ei riitä peittämään kansantalouden menetyksiä, niitä menetyksiä, joita tupakointi aiheuttaa. Kysymyksessä eivät ole ainoastaan pahanlaatuiset kasvaimet, keuhkosityöpä ennen muuta, vaan nimenomaan sydän- ja verisuonitaudit. Ne ovat keskeisin ongelma, jonka tupakointi aiheuttaa.

Hallitusta olisikin rohkaistava, samoin erilaisia kansalaisyhteisöjä, siihen, että lähtisivät Yhdysvaltain malliin haastamaan ylikansallista tupakkateollisuutta ja tupakkayhtiöitä vastaamaan siitä vahingosta, jonka ne ovat aiheuttaneet liiketoiminnallaan ja aiheuttavat päivittäin. Mutta tupakointi jatkuu ja lisääntyy esimerkiksi nuorten naisten keskuudessa. Miksi se lisääntyy? Muun muassa 6.12. presidentin linnassa oli koko joukko malleja mukana, henkilöitä, jotka ovat tupakkateollisuuden mannekiineja. Nämä hakkiset ja muut vastaavat, hehän nimenomaan kuukausittain julistavat tämän autuuden puolesta, tupakoinnin puolesta.

¹⁶ **Ismo Seivästö /skl**: Arvoisa puhemies! Keskustelussa on hyvä muistaa ne kustannukset, jotka tupakasta ja alkoholista yhteiskunnalle aiheutuvat, koska nämä kustannukset liikkuvat kymmenissä miljardoissa markoissa, kun kaikki sivuvaikutukset, suorat ja välilliset, otetaan huomioon.

Mitä indeksikysymykseen tulee, niin kyllä Suomessa varmaan voitaisiin kokeilla sellaista elinkustannusindeksiä, jossa ei olisi mukana sen enempiä tupakka kuin alkoholikaan, eli raitista indeksiä.

Arvoisa puhemies! Jotta ed. Saapunki ei poltaisi kauhean pitkään, niin minä lopetan ja lähdän hakemaan hänet takaisin saliin.

¹⁷ **Harry Wallin /sd**: Arvoisa rouva puhemies! Mielestäni irtotupakan käyttö on ollut hyvin trendikästä viime aikoina. Hiljan vielä työelämässä mukana olleena 200 miehen pääluottamusmiehenä tiedän, että polttelijoista suurin osa poltti sätäkää sen takia, että oli trendikästä tehdä itse savukkeet. Kyse ei ollut mistään pienituloisten porukasta vaan keskimääräistä paremmin toimeentulevasta sakista. Sitten kotiviinin teko tuli trendikkääksi. Ei ostettu enää viiniä kaupasta. Onneksi se on loppunut, koska ne ovat epäterveellisiä. Huomattiin, että ei siinä ole mitään järkeä. Samoin sätäkänkin käyttö on jo vähentynyt.

Olen ed. Huotararin kanssa aivan samaa mieltä, että olkoon molempien tupakkalajien hinta saman suuruinen, se ei tilannetta, käyttöä, muuta miksikään.

Jos ajattelee salakuljetusta, niin jos vuoden päästä ajateltaisiin, että tupakkaveroa yleisesti kiristettäisiin, olisin valmis kannattamaan sitä. Tupakkakartonki maksaa tänä päivänä Tallinnas-

sa — en ole kahteen vuoteen polttanut, niin en ihan tarkkaan tiedä — ehkä noin 70 markkaa, Viipurissa 50 markkaa ja meillä yli 200 markkaa. Silloin joku 5 pennin korotus per tupakka ei tule räjähdysmäisesti lisäämään salakuljetusta. Silloin tulisi valtiontaloudelle tärkeitä markkoja. Minusta tämä esitys otetaan esille ensi vuonna ja katsotaan vuonna 2001, miten siinä käy.

18 Maria Kaisa Aula /kesk: Arvoisa puhemies! En kannata ed. Kalliksen vastalauseeseen sisältyvää ehdotusta savuketupakan ja sikarin veron korotuksista. En ole koskaan tupakoinut, se ei tässä ole ongelma, mutta minusta ei pidä hutkia ennen kuin tutkitaan. Minusta on syytä olla selvä tieto siitä, mikä olisi korotuksen vaikutus elinkustannusindeksiin, koska jos se laukaisi indeksin, niin siitä tulisi aika paljon muita kustannuksia, esimerkiksi eräiden sosiaalietuuksien korotuksien muodossa.

Toiseksi, EU:n valmisteveropaineista on paine sekä alkoholi- että tupakkaveron alentamiseen, joten täytyy myös johdonmukaisesti edetä siinä, ettemme ensin korota ja sitten parin vuoden päästä meidän on taas alennettava ja löydetävä jostakin ne katteet näille verotuloille.

Kolmanneksi, Ruotsin tupakkaveron ei ole tällä hetkellä korkeampi kuin Suomen. Suomen vero on 58,2 prosenttia, paperivero mukaan lukien, ja Ruotsin vero on 56. Hintaero tulee siitä, että Ruotsissa on kaupan marginaali korkeampi, jolloin siellä peritään korkeampaa hintaa kuin Suomessa. Mutta Ruotsin uusi vero, jonka he tekivät sen jälkeen kun heillä pimeä kauppa lisääntyi, on 2 prosenttia alempi kuin Suomessa.

Salakuljetus on ihan oikea ongelma. Savukkeiden salakuljetus on kolminkertaistunut vuodesta 98 vuoteen 99. Ei minullakaan ole mitään sitä vastaan, jos asia tutkitaan ja nähdään, että korotus on mahdollinen ja perusteltu eikä aiheuta muita ongelmia valtion taloudessa, niin siitä vaan, mutta kuten sanoin, ei pidä hutkia ennen kuin tutkitaan.

19 Reijo Laitinen /sd: Arvoisa rouva puhemies! Valiokunnan puheenjohtaja ed. Aula, joka on myöskin verojaoston jäsen, esitteli tämänkin asian hyvin perusteellisesti ja hyvällä asiantunteumuksella ja nojautui hyvin pitkälle siihen keskusteluun, mitä verojaostossa asiasta käytiin asiantuntijakuulemisen jälkeen. Siltä osin tietenkin olen hänen kanssaan vähän eri mieltä, että toi-

saalta olisi hyvä, jos ed. Kalliksen esitys hyväksyttäisiin. Se nimenomaan saattaisi laukaista indeksikorotuksen, mikä merkitsisi sitä, että työttömyyspäivärahoihin, työmarkkinatukeen ja eräisiin muihin hänen mainitsemiinsa etuisuuksiin, kuten eläkkeisiin, tulisi korotusta. Siltä puolelta voi sitä ehkä kannattaa.

Mitä tulee vielä salakuljetukseen, niin kyllä se vain on, ed. Kankaanniemi, sillä tavalla, että kylä nyt jossain määrin on tukeuduttava asiantuntijalausuntoihin silloin, kun jaosto ja valiokunta omaa kantaansa määrittelevät. Niin se on teidänkin osaltanne niissä valiokunnissa, joissa itse olette. Kun tulli sanoo, että nyt liikutaan tupakan osalta niillä rajoilla, että jos veroa nyt vielä kovin nostetaan, niin se kyllä merkitsee sitä, että salakuljetus erityisesti Venäjältä tulee lisääntymään merkittävässä määrin. Se on nyt jo suuri ongelma. Päivittäin, tai ei ihan päivittäin mutta aika ajoin, voidaan lukea lehdistä ja tiedotusvälineistä, että rekkalasteittain takavarikoidaan salakuljetettua tupakkaa. Se on aikamoinen ongelma. Tämä pitää ilman muuta miettiä.

Ed. Pekkarisen kantaa tämän asian osalta en ymmärrä, kun hän on oppositiojohtajana koko ajan täällä toittanut sitä, että meidän kokonaisveroasteemme on niin tavattoman korkea ja pitää kaikin tavoin pyrkiä siihen, että sitä alennetaan. Samalla en ymmärrä ed. Kalliksenkaan näkökantaa. Ed. Kalliksen esityshän merkitsee sitä, että se myöskin omalta osaltaan nostaa kokonaisveroastetta.

20 Bjarne Kallis /skl: Arvoisa rouva puhemies! Kolme asiaa. Ensinnäkin indeksi: laukeaako vai ei? Se saattaa laueta. Jos me haluamme, että se nousisi, me voimme tehdä sellaisia päätöksiä, että se nousee. Jos me haluamme, että se ei laukea, niin silloin me voimme nostaa tupakkaveron ja alentaa esimerkiksi polttoaineiden veroa. Se on meistä kiinni. Seuraamukset ovat juuri ne, mitkä ed. Laitinen mainitsi: työttömyysraha nousisi markalla, muut sosiaaliavut ja perusturva nousisivat jonkin verran. Eli se on meistä kiinni, haluammeko, että indeksi nousee, vai emmekö halua.

Salakuljetuksesta sanoisin, että jos teidän perustelujanne noudattaa, niin silloinhan pitäisi alentaa 5 pennillä, jotta salakuljetus vähenisi. Minä en usko, että tästä salista löytyy yhtäkään henkilöä, joka uskoisi, että 5 pennin alennus savuketta kohti vähentäisi salakuljetusta, ei taatus-

ti — yhtä vähän kuin 5 pennin korotus lisää salakuljetusta.

Kolmas asia: Ruotsin hintataso. Ei kuluttaja välitä siitä, onko vero 80 prosenttia vai 60 prosenttia. Kuluttajalle merkitsee se, mikä on se hinta, minkä hän joutuu siitä maksamaan. Ruotsissa kuluttaja maksaa enemmän tupakkarasiasta kuin Suomessa, vaikka täällä tupakkavero on korkeampi. Ruotsissa taas arvonlisävero on korkeampi ja muut kustannukset tai sitten palkkiot johtavat siihen, että siellä kuitenkin kuluttajahinta on korkeampi.

²¹ **Anne Huotari /vas:** Arvoisa puhemies! Ed. Aula oli huolissaan indeksin laukeamisesta. Minä en siitä nyt olisi niinkään huolissani. Se voisi saada jopa minut kannattamaan ed. Kalliksen ehdotusta. Sen jälkeen työttömät saisivat sen toisen markan korotusta. Kovin vaatimaton sekin on.

Mutta totean vain sen, että salakuljetus on jo tällä hetkellä ongelma. Esimerkiksi Kainuussa on salakuljetettua tupakkaa saatavilla ja sitä tulee niin kauan kuin rajalta ihmisiä yli kulkee. Mutta sitä ei voida hinnalla ratkaista, tai sitten hintaa pitäisi laskea niin paljon, että se ei olisi terveystaloudellisesti järkevää. Eli siinä mielessä salakuljetukselle pitää tehdä jotakin muuta. Pitää miettiä sitä, onko ostaminen rikollista puuhaa, jos tiedetään tupakan tai jonkun muun tuotteen olevan salakuljetettua eli jos hinta on sen tasoinen, että voidaan arvella sen olevan salakuljetettua. Mielestäni siihen asiaan pitäisi puuttua, ja myös tupakan välittämiseen.

Sitten vielä haluaisin sanoa sen, että lasten ja nuorten keskuudessa, kun tupakointikokemukset koko ajan lisääntyvät, niin kyllä siellä on hyvin yleistä sätkätupakan kääriminen jo todella nuorilla 12—13-vuotiailla lapsilla. Eräälläkin seitsemännellä luokalla yli puolet lapsista poltti tupakkaa, ja sen vuoksi he eivät halunneet lähteä tällaiseen kampanjaan, jossa olisi voinut voittaa 10 000 markkaa, koska eivät pystyneet eivätkä halunneet lopettaa tupakointia. Minusta tämä on jo aika vaarallista, ja kun sitä selvitettiin vähän, mistäs lapset sen tupakan saavat, niin jos ei ollut venäläistä tupakkaa halvalla saatavissa, niin sitten ostettiin sätkätupakkaa.

²² **Harry Wallin /sd:** Arvoisa puhemies! Hie-

sin laukeaminen. Olen ollut mukana ay-liikkeessä aika pitkään, ja kun Sorsan hallituksen aikana oli tulopoliittinen kokonaisratkaisu, niin kyllä siitä jäi sellainen arpi sydämeen. Oli nimittäin tehty kaksivuotinen tulopoliittinen kokonaisratkaisu ja siihen indeksiehto. Kun aikanaan sitten näytti siltä, että indeksi laukeaa, niin keinoitekoisesti alennettiin tuontibanaanien hintaa, niin että indeksi ei lauennut. Sillä lailla saatiin torpedoitua tarve palkankorotuksille. Nyt ei myöskään kannattaisi tuijottaa tupakan hintaan, koska kaikki muut kustannukset ovat nousseet. Jos tämä on se laukeava tekijä, niin silloin se saisi minun mielestäni laueta.

²³ **Tero Rönni /sd:** Arvoisa rouva puhemies! 27 vuotta punaista norttia polttaneena ja pari kolme vuotta ilman olleena, jäljellä vain tämä käheä ääni, voin todistaa, että salakuljetettua tupakkaa saa niin paljon kuin haluaa ostaa. Viimeiset kolme neljä vuotta, ennen kuin lopetin, poltin ihan tykänään tällaisia halpoja noin satasten kartongilta maksavia tupakoita. (Eduskunnasta: Rikos ei ole vielä vahentunut!) — Minun mielestäni se ei varmasti ollut rikos, kun ajattelee, että ne olivat sellaisia tupakoita, jotka jotkut olivat risteilyltä tuoneet ym. He olivat laillisesti käyneet risteilyllä ja myivät tupakat samalla hinnalla minulle. Oliko se rikos sitten vai ei?

Joka tapauksessa tupakan hinnan nostaminen pienellä määrällä ei varmasti vaikuta salakuljetukseen. Kyllä siinä asiassa jotakin muuta täytyy tehdä.

²⁴ **Esa Lahtela /sd:** Arvoisa rouva puhemies! Ed. Huotarille lyhyesti voisi todeta, jotta kyllä kai se ostaminen tänä päivänäkin on jo rangaistava teko. Viime kuun alusta on tullut laki, joka sallii meidänkin seutukunnalla niiden jobbareiden kiinniottamisen suoraan levähdyspaikoilta ja välittömästi takavarikoimisen ja molempien osapuolten sakottamisen. Se on kyllä vähentänyt salakuljetusta.

Indeksikysymys on sinällään mielenkiintoinen. Ed. Kallis esittää, että savuketta kohti hinta nousisi 5 penniä. Työttömät polttavat keskimäärin yhden topan päivässä pitkästyessään, kun töitä ei ole, ja sehän tarkoittaa, että marka menee kyllä sitten siihen. Kun työttömyyskorvaus nousee markan, se marka menee tupakkaan, että se kiertää taitavasti siinä hommassa.

25 Seppo Lahtela /kesk: Arvoisa rouva puhemies! Kun nyt jokaisella tuntuu olevan jotakin tärkeätä olevan sanottavana ja lisättävänä aina tähän asiaan, korostaisin sitä asiaa, että käsityön osuutta ja käden taitoa, millä sätkä kääritään, pitäisi arvostaa ja kunnioittaa. Vaikka siinä on kone, en minä osaa sitä kääntää niin, että se kasassa pysyisi ja syntyisi. Kannatan ehdottomasti vastausta ja siihen sisältyvää verotuottoa, mutta pyytäisin ottamaan huomioon, että käsityön arvostusta pitäisi tässä yhteiskunnassa enemmän korostaa.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

2) Hallituksen esitys laiksi valtion eläkerahastosta annetun lain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely

Hallituksen esitys HE 129/1999 vp

Valtiovarainvaliokunnan mietintö VaVM 31/1999 vp

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 31.

Keskustelu:

1 Maria Kaisa Aula /kesk: Arvoisa puhemies! Esittelen lyhyesti valtiovarainvaliokunnan mietinnön hallituksen esityksestä valtion eläkerahastosta annetun lain muuttamisesta.

Kyseessä on periaatteelliselta kannalta varsin tärkeä laki. Valtiollahan on ollut eläkerahasto, joka kuitenkin ei ole todellisuudessa toiminut rahaston tavoin. Valtion eläkkeisiin tarkoitettuja varoja ei ole tähän mennessä varsinaisesti rahoitettu, vaan valtion eläkkeet on maksettu suoraan valtion talousarvioon varatuista määrärahoista ja tästä niin sanotusta valtion eläkerahastosta on aina vuosittain siirretty valtion talousarvioon oikeastaan tarkoituksenmukaisuussyidenkin perusteella arvioitu määrä. Tällä rahastolla ei ole ollut varsinaista omaa organisaatiota, vaan sitä on hoitanut Valtiokonttori, eikä se ole myöskään harastanut sijoitustoimintaa. Valtion nykyisellä eläkerahastolla oli omia pääomia vuoden 98 lopussa 16,9 miljardia markkaa, kun valtion eläke-

järjestelmän arvioitu kattamaton eläkevastuu samaan aikaan oli 272 miljardia markkaa.

Lakia esitetään muutettavaksi niin, että eläkerahaston kasvu turvataan laissa sillä tavalla, että valtion eläkkeiden rahastoinnin aste saavuttaisi työeläkejärjestelmälle asetetun tavoitteen vuonna 2010. Tuolloin pitäisi olla rahastoituna puoli toista kertaa palkkasumman verran varoja valtion eläkerahastoon. Toinen tavoite on, että rahaston organisaatiota selkeytettäisiin niin, että siitä tulisi nykyistä itsenäisempi ja se saisi myös oman johtokunnan. Kolmas muutos on se, että uusi rahasto myös voisi sijoittaa varoja. Johtokunta vastaisi tästä sijoitustoiminnasta. Lisäksi valtion eläkerahasto tulisi Vakuutusvalvontaviraston valvonnan alaiseksi. Tällä hetkellä se ei ole kuulunut sen enempää vakuutusvalvonnan kuin rahoitusvalvonnankaan piiriin.

Esitys on valtion budjetin näkökulmasta sillä tavalla merkittävä, että 90-luvun aikana siirtoja valtion eläkerahastosta valtion budjettiin on mitoitettu jossain määrin tarkoituksenmukaisesti sillä tavalla, että sillä on osittain tasapainotettu valtion budjettia tai oikeastaan takavuosina pienennetty budjettivajetta, joka valtion budjettiin olisi muutoin siirtynyt. Lakiesityksen hyväksymisen jälkeen siirto, joka rahastosta valtion budjettiin tehdään kunkin vuoden valtion eläkkeiden maksamiseksi, on mitoitettava jonkin verran pienemmäksi kuin se on viime vuosina ollut. Suurimmillaan viime vuosina siirto valtion budjettiin oli vuonna 1999, jolloin se oli 7,75 miljardia markkaa. Ensi vuoden budjetissa on jossain määrin jo ennakoitu uutta rahastolakia niin, että siirto tulee olemaan vain 4,9 miljardia markkaa. Tulevina vuosina siirto olisi vuosittain noin 5–6 miljardin tasolla.

Arvoisa puhemies! Valtiovarainvaliokunta on saanut asiasta myös sosiaali- ja terveysvaliokunnan lausunnon. Niin lausunnon kuin valtiovarainvaliokunnan omankin käsityksen mukaan lakiehdotus on hyvin tarpeellinen ja tarkoituksenmukainen, ja tätä esitetään hyväksyttäväksi ihan yksimielisesti.

Valiokunta on esittänyt tehtäväksi yhden pienen muutoksen lakiehdotuksen 2 §:ään, joka koskee rahaston johtokuntaa ja sen jäsenille asetettavia kriteereitä. Asiantuntijakuulemisessa Suomen Vakuutusyhtiöiden Keskusliitto on esittänyt, että valtion eläkerahaston johtokunnassa tulisi olla myös riittävä sijoitustoiminnan asiantuntemus. Myös valtiovarainministeriö on myöhem-

min kannattanut tätä ehdotusta. Vaikka on tietysti tavallaan itsestäänselvääkin, että näin tulee olla, asian varmistamiseksi valiokunta on esittänyt 2 §:ään yhden lauseen lisäystä siitä, että rahaston johtokunnassa on oltava riittävä sijoitustoiminnan asiantuntemus.

Arvoisa puhemies! Lopuksi pidämme tärkeänä, että valtion eläkerahaston asemaa lähennetään työeläkelaitosten asemaan valvonnan ja rahoitusjärjestelyjen kannalta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

3) Hallituksen esitys laeiksi kansaneläkelain, perhe-eläkelain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys HE 163/1999 vp
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö StVM 26/1999 vp

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 26.

Keskustelu:

¹ **Marjatta Stenius-Kaukonen /vas:** Arvoisa puhemies! Eduskunta lähetti 30. marraskuuta sosiaali- ja terveysvaliokuntaan kolme lakiesitystä eli tämän ja kaksi seuraavaa listalla olevaa lakia. Nämä tuotiin valiokuntaan teknisinä muutoksina. Kun valiokunta aloitti asiantuntijoiden kuulemisen, meille selvisi hyvin nopeasti, että täällä oli paljon muitakin muutoksia kuin teknisiä muutoksia. Näiden piti olla holhouslainsäädännön mukanaan tuomia teknisiä muutoksia. Kansaneläkelain osalta täällä oli lisäksi esitys siitä, että 43 ja 44 § kumottaisiin. Kansaneläkelain 44 §:n mukaan on eläkelaitos voinut päättää maksaa eläkkeen kunnan sosiaalilautakunnalle. Näissä on ollut välitystiliasiakkaita. Välitystilin kautta on maksettu edunsaajan, eläkeläisen, jokapäiväisiä menoja. Syyinä on ollut esimerkiksi sairaus, vamma, elämäntavat tai muu vastaava syy. Useimmiten nämä sopimukset on tehty vapaaehtoisesti. Näin edunsaajan asiat ovat pysyneet hy-

vässä järjestyksessä. Näissä ei yleensä ole ollut myöskään suurempia riitoja.

Esimerkiksi Tampereen kaupungissa on noin 200 tällaista välitystiliasiakasta. Tämä on ollut toimiva järjestely. Kun nyt eduskunta lähetti esityksen valiokuntaan marraskuun viimeisenä päivänä ja nyt eletään joulukuun 9. päivää, kovin pitkä aika ei ollut annettu valmisteluun, kun tarkoitus oli saada nämä lait voimaan ensi vuoden alusta, niin kuin ne nyt ehdotetaan voimaan saatettaviksi. Ehkä huolestuttavinta tässä oli se, että ei kunnille ollut mitenkään informoitu, että tällainen muutos on tulossa. Esimerkiksi Tampereen kaupungissa tämä oli huomattu, kun eräs virkailija oli etsinyt erästä muuta hallituksen esitystä, jota tiesi etsiä ja odottaa ja joka tulee voimaan, ja tämä löytyi sieltä. Tässä yhteydessä kunnathan olisivat joutuneet varsin hankalaan asemaan ja ennen kaikkea nämä henkilöt, joiden, voi sanoa, päivittäisten käyttömenojen maksamisesta on kysymys, jos yhtäkkiä tammikuun alusta koko järjestelmä olisi romutettu ja edellytetty edunvalvojan määräämistä tällaisissa menettelyissä.

Valiokunta on nämä pykälät nyt muuttanut ja palauttanut käytännössä vanhan pykälän sillä muutoksella, että vaaditaan eläkkeensaajan suostumus siihen, että eläkelaitos voi maksaa eläkkeet suoraan sosiaalilautakunnalle. Jos asiasta on sitten erimielisyyttä, siinä tapauksessa vaadittaisiin edunvalvojan asettaminen.

On aika kohtuutonta, että hallitus tuo tällaisia esityksiä eduskunnan käsiteltäväksi. Se on kohtuutonta sekä eduskunnan kannalta että, niin kuin toin jo esille, kuntien kannalta. Välitystiliasiassaakin ehkä voidaan vielä harkita, mikä on oikea tapa ja mikä on hyvä menettely, mutta ei sitä voi tehdä niin, että kuntia informoimatta laki pannaan tulemaan voimaan muutamassa viikossa.

Kansaneläkelain osalta valiokunta teki myöskin laitoshoidon koskevan muutoksen, mutta tämä liittyy asiakasmaksulakiin. Tästä ei nyt kannata tämän enempää tässä yhteydessä puhua.

Me keskustelimme aika paljon siitä, että holhouslainsäädännön tarkoituksena on nykyään helpottaa holhottavien asemaa, parantaa heidän oikeusturvaansa. Se on erittäin kannatettava tavoite, ja nimenomaan pyritään siihen, että rajoitetaan henkilöiden toimivaltaa niin vähän kuin mahdollista, mutta se ei saa johtaa sellaiseen tilanteeseen, että käytännössä asiat eivät kuitenkaan toimi. Kun esimerkiksi täällä selkeästi määritellään, että edunvalvoja voi hakea eläkettä

mutta sitten ei voisi kuitenkaan määrätä eläkkeiden käytöstä, vaikka se on hänen tehtävänsä, taikka vastaavalla tavalla, että sosiaalilautakunta voisi hakea nämä ja huolehtia siitä, että henkilön asiat tulevat hoidetuiksi eivätkä ne mene holtittomasti eteenpäin, niin on tärkeää, että nämä asiat tehdään hyvässä järjestyksessä. Tilanteita, missä tällaiset tulevat kysymykseen, tulee olemaan yhä useammin, kun enemmän siirrytään avohoitoon ja palveluasumiseen. Esimerkiksi lievästi kehitysvammaiset, myöskin mielenterveyskuntoutujat saattavat tarvita tällaista tukea. Yhä lisääntyvän alkavan dementian ja voi sanoa keskivaikean dementian vuoksi on tarvetta tukea näitä henkilöitä, että rahat eivät joudu hukkateille. Myöskin on tilanteita, joissa saattavat toiset henkilöt käyttää tilannetta hyväkseen ja käyttää väärin näiden ihmisten varoja. Siksin on tärkeää, että joku huolehtii heidän asioistaan.

Olen tyytyväinen siitä, että valiokunta oli valmis lyhyessä ajassa reippaasti tarttumaan asiaan. Tietysti valiokunnan puheenjohtajan, joka selvästi odottaa puheenvuoroaan, johdolla valiokunta yksimielisesti teki muutokset. Ministeriö ei tietenkään heti olisi halunnut antaa meille vihreää valoa muutoksiin, mutta onneksi ministeriössäkin ymmärrettiin, että valiokunnan tavoitteet muuttaa lakeja ovat perusteltuja.

2 Marjatta Vehkaoja /sd: Arvoisa puhemies! Myöhästyin esittelypuheenvuorosta, mutta hyvinhän se luisti kollegalta, joka tuntee nämä asiat kuin omat sormenpäätänsä. Haluaisin vielä vähän lisätä ja painottaakin asioita.

Haluan kyllä lausua pettymykseni siitä, että jouduimme tällaisessa aikataulussa yllättävän tehtävän eteen, koska esitys kaupattiin valiokunnalle teknisenä muutoksena. Olemme lähdössä joululomalle, mutta se ei ole niin tärkeää, vaan se, että meillä on istuntosuunnitelma, jossa tämän tyyppisille yllätyksille ei oikeastaan ole varattu aikaa.

Heti asiantuntijakuulemisen alettua ymmärsimme, että kaikista näistä kolmesta hallituksen esityksestä — niissähän on tavallaan samasta syystä tartuttu toimeen — virisi vilkas sosiaalipoliittinen keskustelu hyvin keskeisestä kysymyksestä eli itseäärämisosoikeuden asteesta ja siitä, milloin ja miten sitä voi rajata. Tähän emme olleet missään tapauksessa valmistautuneet.

Huomasimmekin, että emme nyt kerta kaikkiaan lähde suostumaan siihen, että tekisimme juuri muuta kuin ne tekniset muutokset, jotka holhouslainsäädännön uudistaminen näihin kolmeen hallituksen esitykseen edellytti, ja olisimme jättäneet tämän vakavan ja tärkeän keskustelun itseäärämisosoikeuden lisäämistahdosta — siitähän siinä oikeastaan on kysymys — myöhemmälle.

Hallitus oli esittänyt hyvinkin kireää näkemystä siitä, että ainoastaan niissä tapauksissa, joissa ihminen on vajaavaltainen tai joissa edunvalvoja on erityisesti ja erikseen määrätty ottamaan vastuuta myös päähenkilön taloudesta, olisi voitu päästä ikään kuin ohittamaan päähenkilö eläkkeiden saajana. Se on aika monimutkainen menettelytapa. Vain siinä tapauksessa, että edunvalvoja määritetään ilman ristiriitaa, sen tekee maistraatti. Muutoin se menee oikeuden päätöksellä ja vie aikaa.

Nyt tähän tuli lopputuloksena jäämään ikään kuin kolme astetta, jos niin sanotaan. Halusimme säilyttää välitystilimahdollisuuden, jossa on aika vähän muodollisuuksia, mutta kun suostumusedellytys kuitenkin siellä on, se on varmasti erittäin käyttökelpoinen juuri sillä alueella, josta ed. Stenius-Kaukonen puhui. Mielestäni olisi ollut ennen aikaista ensinnäkin aikataulun huomiointaen ja muutoinkin vaikeaa tässä vaiheessa hypätä siitä käytännöstä, joka vuosikausia on ollut menossa välitystilien kautta, suoraan siihen tilanteeseen, että kaikki pitäisi kuljettaa esimerkiksi tuomioistuimen kautta.

Mielestäni on nyt hyvä, että keräämme kokemusta uudistetun holhouslainsäädännön toimituksesta. Meillä on mahdollisuus palata asioihin myöhemmin ja tehdä sitten asteittain korjauksia, jos aihetta ilmenee.

Haluan omasta puolestani kiittää valiokunnan kaikkia jäseniä hyvin asiallisesta toiminnasta ja siitä, että näin loppumetreilläkin oli vielä voimia itse asiassa näinkin vaikeaan asiaan paneutua. Tässähän kävi niin, että itse asiassa lait muutettiin valiokunnassa, mikä oli aika raskastakin, vastuullista työtä. Ei ollut kysymys vain muutamien sanojen väänöstä, vaan asiasisällöltään todella merkittävistä muutoksista, joita teimme hallituksen esitykseen. Vastaisen varalle toivoin, että markkinointikikkaa "tekninen muutos" käytettäisiin säästeliäästi ja ennen kaikkea oikein.

³ **Erkki Kanerva /sd:** Arvoisa rouva puhemies! Valiokuntaa on kiittäminen valppaudesta tässä asiassa, sillä välitystilien käyttömahdollisuuden menettäminen olisi ollut kohtalokasta paitsi kuntien myös välitystiliasiakkaiden, ihmisten, kannalta. Pitääkö kiitos kohdistaa tampere-laiseen sosiaalityöntekijään vai ed. Stenius-Kaukoseen, sitä en tiedä, mutta välitykseen se sille, kenelle se kuuluu.

Toteaisin, että välitystilin käyttäminen on tälläkin hetkellä sekä muodollisesti että faktisesti vapaaehtoista. Ei kenenkään eläkkeitä, työttömyysturvamaksuja tai vastaavia ohjata välitystilille ilman hänen suostumustaan, mutta tämän kirjoittaminen lakiin oli tietysti tässä yhteydessä paikallaan. Kuten sanoin, välitystilien käyttömahdollisuuden säilyttäminen ei ole pelkästään kuntaetu vaan se on kuntalaisen etu. Välitystilien kautta onnistutaan maksamaan monien vuosienkin takaisia vuokratästejä ja ihmiset säilyttävät asuntonsa. Välitystilien kautta onnistutaan maksamaan ruokalaskuja, ihmiset säilyttävät ruokatilit pankissaan ja säilyttävät ylipäättään oteen elämään.

Valiokunta on tehnyt tässä erinomaista työtä.

⁴ **Eero Akaan-Penttilä /kok:** Arvoisa rouva puhemies! Tämä käsiteltävänä oleva asia oli oikeastaan aikamoinen oppitunti meille sosiaali- ja terveysvaliokunnassa, mikä johtuu siitä, että niin kuin meidän puheenjohtajamme ed. Vehkoja sanoi, se tuotiin meille teknisenä asiana. Näin se oli ministeriössäkin esitelty ja annettiin kuva, että ei siinä oikeastaan mitään ongelmatiikkaa sisällä ole. Alkuvaiheessa näyttikin siltä, että suurin muutos on se, että luovutaan, niin kuin holhouslainsäädännössä muutenkin, termeistä holhooja, uskottu mies ja holhottava, ja niiden tilalle tulevat termit edunvalvoja ja päämies. Mutta tämä keskustelu muuttuikin vähitellen aika visaiseksi, koska onneksi meidän valiokunnassamme on käytännön työtä tehneitä henkilöitä. Etenkin ed. Marjaana Koskisen haluaisin tässä ihan nimetä sen takia, että hän käytti hyvin lukuisia sinnikkäitä puheenvuoroja, ja hänen keskustelunsa taas puolestaan esittelijöiden kanssa oli sen tasoista, että välillä jäi miettimään, kuinka moni muu edes ymmärsi, mistä loppujen lopuksi oli kysymys.

Teitä, jotka tätä minun puhettani nyt toivottavasti kuuntelette, kehottaisin katsomaan sosiaali-

li- ja terveysvaliokunnan mietinnöstä, miten monia muutoksia me tänne jouduimme tekemään, miten monia pykäläiä, mihin kaikkeen tämä heijastui. Itse ymmärrän nyt ainakin tässä vaiheessa paljon paremmin sen, että jos esimerkiksi välitystililit olisivat poistuneet, se olisi ollut kyllä käytännön kentälle aikamoinen harmi, koska joka tapauksessa on osa sosiaalityötä, että nämä välitystililit ovat olemassa. Siinä tehdään aika läheisesti elämäntapaan liittyviä päätöksiä. Ne turvaavat monien asioiden luonnikkaan eteenpäinmenon. Jos ne olisivat poistuneet, olen vielä myöhemmin tänään tarkistanut, ettei asioiden hoito kaitäysin mahdolltomaksi olisi tullut, mutta olisi kyllä vaikeutunut hyvin huomattavalla tavalla ja olisi tehty paljon semmoista hallaa, josta vain kokenut työntekijä jatkossa olisi selvinnyt. Siinä mielessä myös meidän puheenjohtajamme joutui kyllä vetämään aika hankalaa asiaa eteenpäin. Olihan tässä valiokunnalla tosiaan voimia, niin kuin puheenjohtaja Vehkoja sanoikin.

Loppujen lopuksi sanon vain, että teillä on kässissänne kuitenkin tähän lyhyeen aikaan nähden erinomainen näyttö siitä, että valiokunta kahdes- sa päivässä pystyi tekemään töitä ja uudistamaan sosiaalilainsäädäntöä.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

4) Hallituksen esitys laiksi tapaturmavakuutuslain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely

Hallituksen esitys HE 164/1999 vp

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö StVM 27/1999 vp

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 27.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

5) Hallituksen esitys yksityisten alojen työeläkelainsäädännön ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely

Hallituksen esitys HE 165/1999 vp

Sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunnan mietintö StVM 28/1999 vp

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunnan mietintö n:o 28.

Keskustelu:

¹ **Marjatta Stenius-Kaukonen /vas:** Arvoisa puhemies! Aioin todeta, kuten ed. Akaan-Penttilä, että meillä oli oivallisena apuna valiokunnassa käytännön sosiaalityöntekijä Marjaana Koskinen tuon edellisen asian ratkaisemisessa.

Meillä oli toinen ongelma, joka liittyi erityisesti tähän hallituksen esitykseen n:o 165 työeläkelakiin. Tässä oikeusministeriö esitti kritiikin, että sitä ei ollut lain valmistelussa ollenkaan kuultu ja että 19 b §:n 2 momentti poikkeaa holhoislainsäädännön vastaavasta pykälästä. Myös tuohon edelliseen lakiin jouduttiin tekemään muutokset. Kansaneläkelakiin ei tehty muutosta, koska sieltä ei löydetty vastaavaa pykälää. Mielestäni kansaneläkelain osalta myös täytyy vielä varmistaa, että varmasti on niin, että eläkettä ei vain edunvalvoja voi hakea. Se on selkeästi täällä määritelty, milloin edunvalvoja on se, joka hakee eläkettä, mutta eläkettä ei olisi voitu maksaa edunvalvojan tilille taikka edunvalvojan määräämälle päämiehen tilille silloin, kun hänen tehtävänsä on hoitaa päämiehen asioita myös tilanteissa, joissa ei ole taloudellista toimivaltaa rajoitettu.

Kuten aikaisemmin totesin, pyrkimyksenä nimittäin on ollut, että mahdollisimman kevyellä puuttumisella autetaan niitä ihmisiä selviytymään myös raha-asioistaan, joille erityisesti sairaus aiheuttaa ongelmia. Tässä saimme lopulta myös nämä oikeusministeriön esittämät muutokset lävitse. Eli nyt noudatetaan holhoislakia eikä

tehdä poikkeamaa näiden eläkkeiden maksamisen osalta. Se on mielestäni myös tärkeä muutos näissä laeissa. Oikeusministeriötä myös kannattaisi kuulla silloin, kun sen asiantuntemuksen piiriin kuuluvaa aluetta hoidetaan kuten holhoislainsäädäntöä.

² **Eero Akaan-Penttilä /kok:** Arvoisa puhemies! Tämän lakiesityksen yhteydessä oli esitys yrittäjien eläkelain muuttamisesta, ja sen kohdalla tuli valiokunnassa eräs ongelma, jonka haluan ottaa esille, koska siinä asioiden esittelyn yhteydessä todettiin, että takautuvissa eläkemuksuissa hallituksen esille ottama kolme kalenterivuotta mahdollisesti on vähän liian pitkä ja sen pitäisi olla kaksi vuotta. Keskustelussa, jota itse kävin valiokunnassa, koin kyllä, että se tieto, jota sain esittelijöiltä, ei kaikin osin ollut semmoista, mikä myöhemmin toista tietä tuli ilmi. Kiireen vuoksi me emme pystyneet tekemään asiassa päätöstä niin, että mahdollinen takautuva eläkemuksu mahdollisuus olisi supistettu kahteen vuoteen, vaikka Suomen Yrittäjien Keskusliitto lausunnossaan oli tähän tähtäävää korjaustoimenpidettä ehdottanut. Kun on kiire, silloin tulee tällaisia asioita esille, jotka ehkä muuten saisivat vähän toisen muodon.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Eduskunnan seuraava täysistunto on tänään kello 21.25.

Täysistunto lopetetaan kello 21.13.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Seppo Tiitinen